

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی

تحقیق هفته

شماره: 517

(16-21 جوزا 1405 هـ ش)

نگاهی به توافق امنیتی روسیه و امارت اسلامی افغانستان

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- نگاه‌ی به توافق امنیتی روسیه و امارت اسلامی افغانستان 3
- ارتقای روابط روسیه با امارت اسلامی به سطح تعامل استراتژیک 3
- رفتار و رویکرد امارت اسلامی در تغییر نگاه مسکو نسبت به افغانستان 4
- مزایای امضاء توافقنامه نظامی- فنی با روسیه برای امارت اسلامی 5
- مزایای این توافقنامه برای روسیه 6
- تأثیر این توافقنامه بر کشورهای آسیای مرکزی 7
- واکنش احتمالی کشورهای غربی به خصوص امریکا نسبت این توافقنامه 8
- نتیجه‌گیری 8
- پیشنهادات 9
- منابع 9

نگاهی به توافق امنیتی روسیه و امارت اسلامی افغانستان

مقدمه

اخیراً میان روسیه و امارت اسلامی توافقنامه‌ای در حوزه همکاری‌های نظامی- فنی به امضا رسیده است. هرچند جزئیات کامل این توافقنامه هنوز منتشر نشده، اما بر اساس اظهارات مقام‌های دو طرف، محورهای اصلی آن شامل ترمیم و بازسازی تجهیزات نظامی ساخت روسیه در افغانستان، تقویت زیرساخت‌های نظامی و توسعه همکاری‌های فنی در حوزه دفاعی است.¹ در نگاه نخست، این توافق ممکن است صرفاً یک همکاری فنی و نظامی محدود به نظر برسد، اما بررسی دقیق‌تر نشان می‌دهد که اهمیت آن بسیار فراتر از ابعاد فنی و تسلیحاتی است. اهمیت این تحول تنها به روابط دوجانبه محدود نمی‌شود. این توافق می‌تواند بر توانایی‌های نظامی امارت اسلامی، جایگاه منطقه‌ای افغانستان، محاسبات امنیتی کشورهای آسیای مرکزی و حتی رقابت جیوپولیتیکی روسیه و غرب تأثیر بگذارد. همچنین این پرسش را مطرح می‌کند که چه عواملی موجب تغییر نگرش روسیه نسبت به امارت اسلامی شده و چرا مسکو امروز حاضر است در حوزه‌ای حساسی چون امنیت و دفاع با حکومت کابل همکاری کند. بر این اساس، مقاله حاضر تلاش می‌کند توافقنامه اخیر را در چارچوب چهار موضوع اصلی بررسی کند: عوامل تغییر نگاه روسیه به امارت اسلامی، پیامدهای این توافق برای حکومت کابل، منافع و اهداف روسیه از گسترش همکاری با امارت اسلامی و تأثیرات منطقه‌ای و بین‌المللی این تحول. فرضیه اصلی مقاله آن است که توافقنامه نظامی- فنی اخیر صرفاً یک همکاری فنی نیست، بلکه نشانه‌ای از ارتقای تدریجی روابط روسیه و امارت اسلامی به سطحی راهبردی‌تر و بازتابی از تغییرات جیوپولیتیکی در منطقه پس از خروج امریکا از افغانستان است.

ارتقای روابط روسیه با امارت اسلامی به سطح تعامل استراتژیک

در نظریه روابط بین‌الملل سطوح مختلف همکاری میان دولت‌ها از روابط اقتصادی و تجاری تا همکاری‌های سیاسی، امنیتی و دفاعی قابل تفکیک است. تفاوت اصلی این سطوح در میزان تعهد، حساسیت اطلاعاتی و سطح اعتماد متقابل نهفته است. همکاری اقتصادی هرچند مهم است اما معمولاً مستلزم افشای اطلاعات حیاتی یا واگذاری بخشی از ملاحظات امنیتی نیست اما همکاری نظامی یا امنیتی مستقیماً با حاکمیت، امنیت ملی و بقای سیاسی دولت‌ها پیوند دارد. به همین دلیل دولت‌ها به ندرت وارد چنین همکاری‌هایی با بازیگرانی می‌شوند که نسبت به ثبات، دوام و قابلیت اعتماد آن‌ها اطمینان نداشته باشند. از این منظر ورود روسیه با امارت اسلامی به عرصه همکاری‌های نظامی فراتر از یک رابطه صرفاً فنی، عملگراییانه یا مقطعی است. چنین همکاری نشان می‌دهد که مسکو امارت اسلامی را به عنوان یک بازیگر مؤثر و قابل اعتماد در معادلات امنیتی منطقه ارزیابی و نه تنها آنرا دیگر تهدیدی نسبت به خود و محیط

امنیتی خود نمی‌بیند بلکه طرفی قابل اتکاء دانسته است. در واقع، در سیاست بین‌الملل هرچه سطح همکاری عمیق‌تر و حساس‌تر باشد، بیانگر اعتماد بیشتر و وجود منافع مشترک بلندمدت‌تر میان طرفین است که در روند تعامل روسیه با امارت اسلامی ملاحظه می‌شود. با این وجود پرسش قابل طرح این است که چرا روسیه در سیاست خارجی خود نسبت به امارت اسلامی چنین چرخش کلانی آنهم در مدت کوتاه (دو یا سه سال گذشته) انجام داده است؟ به عبارت واضح‌تر چه عواملی سبب شده که امارت از یک تهدید به شریک قابل اعتماد برای مسکو تبدیل شده است؟ این تغییر نگرش بنا به عوامل چندی صورت گرفته که مهم‌ترین آن رفتار و رویکرد امارت اسلامی در قبال روسیه و محیط پیرامونی آن کشور می‌باشد.

رفتار و رویکرد امارت اسلامی در تغییر نگاه مسکو نسبت به افغانستان

بیشتر از هر عامل دیگری افزایش نگاه مثبت روسیه به امارت اسلامی را به میزان قابل توجهی باید محصول رفتار حساب‌شده، محتاطانه و تنش‌زدای خود امارت اسلامی پس از بازگشت به قدرت نسبت به روسیه و محیط پیرامونی آن دانست. روسیه پس از سال ۲۰۲۱ با یک پرسش اساسی مواجه بود: آیا امارت اسلامی به منبعی برای صدور بی‌ثباتی و افراط‌گرایی به آسیای مرکزی تبدیل خواهد شد یا می‌تواند نقش یک نیروی حافظ ثبات را ایفا کند؟ رفتار عملی امارت اسلامی در چند سال گذشته تا حد زیادی پاسخ مسکو به این پرسش را شکل داد.

نخست، برخلاف بسیاری از نگرانی‌های اولیه امارت اسلامی از سیاست صدور انقلاب یا تحریک جریان‌های اسلام‌گرا در کشورهای همسایه نظیر ازبکستان، تاجیکستان و ترکمنستان اجتناب کرده و هیچ تلاشی برای معرفی خود به عنوان رهبر جنبش‌های اسلامی منطقه نکرد. برای روسیه که امنیت آسیای مرکزی را مستقیماً با امنیت ملی خود گره خورده می‌بیند این پرهیز از مداخله فرامرزی اهمیتی راهبردی و استراتژیک داشت.

دوم، امارت اسلامی پس از به قدرت رسیدن رویکردی دولت‌محور در پیش گرفت و تلاش کرد با دولت‌های منطقه وارد تعامل رسمی شود. این رویکرد برای کرملین نشانه از گذار امارت اسلامی از یک «جنبش شورشی» به یک بازیگر حکومتی تلقی شد.

سوم، در عرصه امنیتی امارت اسلامی نشان داد که داعش خراسان را تهدیدی جدی علیه خود می‌داند و عملاً با این گروه درگیر شد. از نگاه مسکو داعش مهم‌ترین تهدید برخاسته از افغانستان است و هرچه امارت اسلامی بیشتر با داعش مقابله کند بیشتر به بخشی از راه‌حل مسکو برای مقابله با یک دشمن خطرناک تبدیل می‌شود.

چهارم، امارت اسلامی می‌توانست با یادآوری سابقه اشغال افغانستان توسط شوروی، تنش تاریخی با روسیه ایجاد کند اما عملاً با تفکیک قائل شدن میان روسیه امروز و اتحاد شوروی سابق از این مسیر اجتناب کرده و اولویت همکاری عملگرایانه را جایگزین رویارویی ایدئولوژیک کرد.

پنجم، مبارزه جدی و موثر امارت اسلامی علیه کشت و قاچاق مواد مخدر در شکل‌گیری نگاه مثبت مسکو نسبت به امارت اسلامی تأثیرگذار بود.

ششم، بحثی مهم‌تر اینکه امارت اسلامی در قبال روسیه و کشورهای آسیای مرکزی رفتاری نسبتاً ثابت و قابل پیش‌بینی نشان داد. در روابط بین‌الملل قدرت‌های بزرگ اغلب پیش‌بینی‌پذیری را حتی از همسویی ایدئولوژیک ارزشمندتر می‌دانند، زیرا به آنها امکان برنامه‌ریزی بلندمدت می‌دهد. روسیه در دهه‌های گذشته دقیقاً به دلیل غیرقابل پیش‌بینی بودن امارت اسلامی با تردید و ابهام استراتژیک مواجه بود اما رفتار باثبات امارت اسلامی پس از ۲۰۲۱ این نگرانی را از میان برداشت. بنابراین می‌توان استدلال کرد که نزدیکی روسیه به امارت اسلامی صرفاً محصول نیازهای جیوپولیتیکی مسکو نبوده بلکه بخش مهمی از آن نتیجه رفتار و رویکرد حساب‌شده خود امارت اسلامی است که تلاش کرد به مسکو اطمینان دهد افغانستان تحت حاکمیت آن به منبع صدور بی‌ثباتی، افراط‌گرایی و مداخله در امور همسایگان تبدیل نخواهد شد. اگر روسیه امروز امارت اسلامی را به عنوان شریکی بالقوه در حوزه نظامی و امنیتی می‌نگرد این نه فقط ناشی از تغییر محاسبات کرم‌لین بلکه حاصل چند سال رفتار محتاطانه، عملگرایانه و تنش‌زدای امارت اسلامی در قبال روسیه و آسیای مرکزی هست.

مزایای امضاء توافقنامه نظامی - فنی با روسیه برای امارت اسلامی

مزایا و سودمندی توافقنامه امنیتی با روسیه را برای امارت اسلامی می‌توان در چندین سطح نظامی، امنیتی، سیاسی و جیوپولیتیکی مورد ارزیابی قرار داد. در بعد نظامی، این توافق زمینه بازسازی بخش قابل توجهی از تجهیزات و تسلیحات روسی و شوروی سابق موجود در افغانستان را فراهم می‌کند که طی سال‌های گذشته به دلیل فرسودگی، کمبود قطعات و نبود پشتیبانی فنی از چرخه عملیاتی خارج شده‌اند. همکاری با روسیه می‌تواند به احیای این ظرفیت‌ها و همچنین تأمین قطعات و تجهیزات جدید با هزینه کمتر و دسترسی آسان‌تر منجر شود. افزون بر آن، امارت اسلامی این فرصت را به دست می‌آورد که از دانش فنی و آموزشی روسیه بهره‌بردار و با اعزام افسران و نیروهای خود به مراکز آموزشی روسی توانایی‌های نظامی، اطلاعاتی و فنی خود را ارتقا دهد. در حوزه نظامی - امنیتی، همکاری نزدیک مسکو می‌تواند ظرفیت امارت اسلامی را برای مقابله با برخی از کشورهای متخاصم و تهدیداتی همچون داعش خراسان و سایر گروه‌های مسلح فراملی افزایش دهد و از طریق دسترسی به تجهیزات پیشرفته روسی، اطلاعات و تجارب امنیتی روسیه،

توان نظارتی و ضدتروریستی خود را تقویت کند. طوری که در این زمینه ملا محمد یعقوب مجاهد وزیر دفاع امارت اسلامی پس از بازگشت از مسکو گفته است که ما در تلاشیم تا پس از این پاکستان جرئت حمله به افغانستان را نکند. همچنین به قول بی‌بی‌سی منبعی گفته است که روسیه موافقت کرده که تجهیزات ضد هوایی در اختیار امارت اسلامی قرار دهد.²

علاوه بر بعد نظامی - امنیتی، از منظر سیاسی این توافق گامی مهم در جهت کاهش انزوای بین‌المللی برای امارت اسلامی محسوب می‌شود، زیرا همکاری امنیتی با یک قدرت بزرگ نشان می‌دهد که امارت اسلامی به تدریج به عنوان یک بازیگر مؤثر و طرف قابل تعامل در معادلات منطقه‌ای پذیرفته می‌شود. در سطح جیوپولیتیکی نیز این همکاری می‌تواند قدرت مانور امارت اسلامی را افزایش دهد و وابستگی آن را به برخی بازیگران کاهش دهد. همچنین نزدیکی با روسیه می‌تواند برای امارت اسلامی نوعی بازدارندگی سیاسی ایجاد کند و این پیام را به کشورهای منطقه منتقل سازد که افغانستان دیگر کشوری منزوی و فاقد پشتوانه خارجی نیست. در نهایت، این توافق به امارت اسلامی کمک می‌کند تا تصویر خود را از یک «جنبش شورشی» سابق به یک حکومت مسئول و شریک امنیتی منطقه‌ای تغییر دهد که نتیجه آن زمینه‌ساز گسترش همکاری‌های اقتصادی، سیاسی و امنیتی بیشتری با روسیه و سایر قدرت‌های منطقه‌ای شود.

مزایای این توافقنامه برای روسیه

روسیه از تعامل نزدیک و استراتژیک با امارت اسلامی عمدتاً چهار منفعت کلیدی را دنبال می‌کند: نخست، مهار تهدیدات امنیتی در آسیای مرکزی؛ مسکو نگران گسترش گروه‌های مسلح ناامن‌کننده از افغانستان به تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان است و همکاری با قدرت حاکم در کابل را کم‌هزینه‌تر از رویارویی با آن ارزیابی می‌کند.

دوم، جلوگیری از بازگشت نفوذ غرب؛ روسیه افغانستان را بخشی از محیط امنیتی پیرامونی خود می‌داند و تمایلی به احیای حضور سیاسی، اطلاعاتی یا نظامی غرب در این کشور ندارد.

سوم، رقابت جیوپولیتیکی با آمریکا؛ کرملین با حفظ روابط نزدیک با امارت اسلامی پیام می‌دهد که همچنان می‌تواند در مناطقی که زمانی تحت نفوذ واشنگتن بود نفوذ ایجاد کند.

چهارم، فرصت‌های اقتصادی؛ افغانستان با داشتن منابع معدنی غنی و موقعیت ترانزیتی میان آسیای مرکزی و جنوب آسیا می‌تواند در آینده بخشی از کریدورهای تجاری منطقه شود.

پنجم، اینکه روسیه چند سال می‌شود مصروف جنگ در اوکراین می‌باشد، بازسازی روابط سیاسی، اقتصادی و نظامی در مناطق جذابی چون افغانستان می‌تواند بخشی از فشارهای جنگ این کشور در اوکراین را

فروبوکاهد. نهایتاً نقطه اشتراک میان دو طرف، فراتر از منافع ملموس موجود مخالفت با نظم بین‌المللی تحت رهبری غرب است. روسیه خواهان جهان چندقطبی با نفوذ محدودتر غرب است و امارت اسلامی نیز از ساختار کنونی که آن را تحت فشارهای سیاسی و اقتصادی قرار داده ناراضی می‌باشد. بنابر این نزدیکی روسیه با امارت اسلامی حد اقل در این بخش از جهان می‌تواند نظم غرب‌محور مضر برای هر دو طرف را به چالش کشیده و تأثیرات مخرب آنرا کم‌رنگ سازد.

تأثیر این توافقنامه بر کشورهای آسیای مرکزی

توافقنامه همکاری نظامی میان روسیه و طالبان را می‌توان فراتر از یک همکاری دوجانبه، تلاشی برای پیوند دادن افغانستان با ترتیبات امنیتی مورد حمایت مسکو در آسیای مرکزی دانست. روسیه طی سه دهه گذشته یکی از مهم‌ترین بازیگران امنیتی این منطقه بوده و از طریق حضور نظامی، همکاری‌های اطلاعاتی و روابط نزدیک با دولت‌های آسیای مرکزی، نقش مهمی در مدیریت تهدیدات فرامرزی ایفا کرده است. با این حال، افغانستان همواره حلقه‌ای بیرون از این چارچوب امنیتی محسوب می‌شد و همین مسئله نگرانی‌هایی را برای کشورهای منطقه، به‌ویژه تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان ایجاد می‌کرد. توافق اخیر این پیام را منتقل می‌کند که مسکو دیگر صرفاً به حفاظت از مرزهای جنوبی آسیای مرکزی اکتفا نمی‌کند، بلکه درصدد مدیریت تهدیدات در مبدأ و از طریق همکاری مستقیم با قدرت حاکم در کابل است. از نگاه روسیه، طالبان می‌توانند به نخستین خط دفاعی در برابر تهدیداتی مانند داعش خراسان، قاچاق فرامرزی و بی‌ثباتی‌های امنیتی تبدیل شوند؛ رویکردی که هزینه‌های امنیتی مسکو را نیز کاهش می‌دهد. برای کشورهای آسیای مرکزی، این همکاری می‌تواند تا حدی اطمینان‌بخش باشد، زیرا نشان می‌دهد که تهدیدات برخاسته از افغانستان در حال تبدیل شدن به موضوعی قابل مدیریت‌تر هستند و میان کابل و مسکو کانال‌های رسمی همکاری برای مقابله با آن‌ها شکل گرفته است. در عین حال، این توافق به بازتعریف جایگاه امارت اسلامی در محیط منطقه‌ای نیز کمک می‌کند؛ گروهی که زمانی صرفاً به عنوان یک عامل بی‌ثبات‌کننده تلقی می‌شد، اکنون به تدریج به عنوان یک شریک امنیتی بالقوه در معادلات منطقه‌ای مورد توجه قرار می‌گیرد. هرچند هنوز برای سخن گفتن از شکل‌گیری یک نظم امنیتی جدید در جنوب اوراسیا زود است، اما این توافق می‌تواند نخستین گام در جهت نزدیک‌تر شدن افغانستان به ترتیبات امنیتی منطقه‌ای و کاهش نگرانی‌های مزمین کشورهای آسیای مرکزی نسبت به تحولات جنوب مرزهایشان باشد. در یک نگاه کلان‌تر همسویی روسیه و افغانستان می‌تواند به شکل‌گیری ترتیبات نظامی-امنیتی بزرگ‌تر در مجموعه امنیتی آسیای مرکزی بزرگ که ایران نیز در آن شامل باشد، کمک کند. این فرضیه از این جهت قابل پیش‌بینی است که روسیه با ایران تقریباً همسو بوده و اشتراک این دو قدرت در محور افغانستان-آسیای مرکزی امکان آنرا تقویت می‌کند.

واکنش احتمالی کشورهای غربی به خصوص آمریکا نسبت این توافقنامه

گرم شدن روابط روسیه و امارت اسلامی تا سطح همکاری نظامی به احتمال قوی واکنش‌های غیرمستقیم اما معناداری از سوی واشنگتن و متحدانش در پی خواهد داشت. در حوزه سیاسی، آمریکا فشار برای عدم به رسمیت‌شناسی امارت اسلامی در مجامع بین‌المللی را تشدید خواهد کرد تا مانع از مشروعیت‌یابی حکومت کابل در مدار مسکو شود. در حوزه اقتصادی، تداوم تحریم‌های مالی و بانکی به عنوان ابزاری برای جلوگیری از پیوستن کامل افغانستان به اقتصاد تحت نفوذ روسیه به کار گرفته خواهد شد. اما مهمترین عرصه رقابت، حوزه امنیتی است؛ جایی که بازیگران غیرمستقیم نقش اصلی را ایفا می‌کنند. در این چارچوب، تداوم فعالیت داعش خراسان که هم برای امارت اسلامی و هم برای روسیه یک تهدید مشترک است می‌تواند به عنوان عاملی برای تضعیف اقتدار کابل و اختلال در همکاری‌های راهبردی با مسکو مورد بهره‌برداری قرار گیرد. همچنین گروه‌های مخالف امارت اسلامی هرچند در حال حاضر فاقد انسجام و توان نظامی کافی هستند در صورت تشدید رقابت‌های جیوپولیتیکی ممکن است دوباره فعال شوند. بازیگرانی مانند پاکستان نیز با داشتن اهرم‌های نفوذ در افغانستان، می‌توانند در موازنه قدرت جدید نقش‌آفرینی کنند. با این حال، بازگشت به جنگ‌های نیابتی گسترده دوران جنگ سرد بعید به نظر می‌رسد؛ بلکه آنچه محتمل است ظهور رقابتی امنیتی محدود و غیرمستقیم است که در آن ناامنی‌های باقیمانده در افغانستان به عرصه‌ای برای اعمال فشار بر توازن قدرت تبدیل می‌شود.³

نتیجه‌گیری

در مجموع توافقنامه نظامی-فنی میان روسیه و امارت اسلامی افغانستان را نمی‌توان صرفاً یک قرارداد فنی برای ترمیم تجهیزات نظامی دانست، بلکه باید آن را نشانه‌ای از تحول تدریجی روابط کابل و مسکو و حرکت آن به سوی همکاری‌های راهبردی‌تر ارزیابی کرد. مهم‌ترین دستاورد این توافق برای امارت اسلامی، تقویت ظرفیت‌های نظامی و امنیتی افغانستان است. بازسازی تجهیزات فرسوده روسی، دسترسی آسان‌تر به قطعات و فناوری‌های نظامی، بهره‌گیری از آموزش‌ها و تجارب نظامی روسیه و احتمال گسترش همکاری‌های دفاعی در آینده، می‌تواند به تدریج توان رزمی و عملیاتی نیروهای امارت اسلامی را افزایش دهد. در صورت تداوم این روند، افغانستان نه تنها از وابستگی به تجهیزات باقی‌مانده از دوره حضور غرب فاصله خواهد گرفت، بلکه ممکن است به سطحی از توانایی نظامی و امنیتی دست یابد که بتواند تهدیدات داخلی و فرامرزی را با اتکای بیشتری مدیریت کند. این روند همچنین می‌تواند نوعی بازدارندگی سیاسی و امنیتی در برابر بازیگران متخاصم ایجاد کرده و جایگاه افغانستان را در معادلات منطقه‌ای ارتقا دهد. در عین حال، این همکاری برای روسیه نیز ابزاری برای مدیریت تهدیدات امنیتی در جنوب آسیای مرکزی و حفظ

نفوذ در یکی از مهم‌ترین مناطق پیرامونی خود به شمار می‌رود. با این همه، روابط دو طرف بیش از آنکه بر پایه همسویی ایدئولوژیک استوار باشد، بر مبنای منافع مشترک شکل گرفته است و تداوم آن نیز به استمرار همین منافع وابسته خواهد بود. از این رو، آینده نشان خواهد داد که این همکاری به شکل‌گیری افغانستانی باثبات‌تر و دارای نقش امنیتی فعال‌تر در منطقه منجر می‌شود یا در نهایت تحت تأثیر رقابت‌های جیوپولیتیکی قدرت‌های بزرگ با محدودیت‌های جدیدی مواجه خواهد شد.

پیشنهادات

با توجه به یافته‌های این تحلیل پیشنهادات ذیل قابل ارائه می‌باشد:

- 1 - با اینکه همکاری نظامی-فنی روسیه با امارت اسلامی گامی درست در جهت تقویت زیربنایهای نظامی کشور محسوب می‌شود اما در برابر واکنش منفی دیگر قدرت‌ها به خصوص غربی‌ها آمادگی لازم و تدابیر دفاعی متناسب اتخاذ شود؛
- 2 - امارت اسلامی می‌تواند از توافقنامه موجود در راستای افزایش تعامل نظامی-امنیتی با کشورهای آسیای مرکزی در هماهنگی با روسیه استفاده کرد و معاهدات دوجانبه و چندجانبه در این زمینه با کشورهای آسیای مرکزی نیز منعقد کند.

منابع

- ¹ گزارش: روسیه و طالبان توافقنامه همکاری نظامی-فنی امضا کردند. دوپچه‌وله، تاریخ نشر ۱۴۰۵/۳/۷ قابل دسترسی:
- ² محمد یعقوب مجاهد: پاکستان در آینده نزدیک جرئت نخواهد کرد به افغانستان حمله کند. بی‌بی‌سی فارسی، تاریخ نشر ۳۰ می ۲۰۲۶ قابل دسترسی:
- ³ روابط روسیه و طالبان و آینده رقابت آمریکا در افغانستان، سایت بررسی تحولات افغانستان، تاریخ نشر ۱۴۰۵/۳/۱۵ قابل دسترسی:

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می‌باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش‌های دقیق و بی‌طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی‌ها در افغانستان و منطقه فعالیت می‌کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

+93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

